



SOGN OG FJORDANE  
FYLKESKOMMUNE

# Førebygging av radikaliserering og valdeleg ekstremisme

Rettleiar





## INNLEIING

Rettleiaren er utarbeidd av Sogn og Fjordane fylkeskommune, basert på rettleiarane Hordaland fylkeskommune og Bergen kommune har laga saman med RVTTS Vest (Ressurssenter om vald, traumatisk stress og sjølvmoordsførebygging – region vest), samt regjeringa sin rettleiar.

Rettleiaren er ein del av «Handlingsplan for førebygging av radikaliserings og valdeleg ekstremisme for Sogn og Fjordane». Eitt av tiltaka i planen er å gjere kjent ein rettleiar for korleis ein skal handtere situasjonar der ein møter personar som står i fare for å bli radikaliserert. Arbeidet med førebygging av radikaliserings og valdeleg ekstremisme i Sogn og Fjordane blei initiert gjennom samarbeid med Politiet.

Med denne rettleiaren ønskjer Sogn og Fjordane fylkeskommune å gje eit praktisk verktøy for å følgje opp og førebyggje at personar blir radikaliserert. Han er retta mot tilsette i førstelinjetenesta som grunnskule, vidaregåande skule, barnehagar, NAV, barnevern og liknande, men vil òg vere relevant for andre.

Det er lenker og referansar til desse på side 12 i rettleiaren.





# INNHALD

06	TEIEPLIKT OG PLIKT TIL Å AVVERJE LOVBROTT <
7	Avvergelsesplikten (strl.§ 139)
08	RISIKOFAKTORAR OG BEKYMRINGSTEIKN
9	Generelle risikofaktorar
9	Moglege bekymringsteikn
10	KVAGJEREGVEDBEKYMRING?
11	Kva gjer eg ved bekymring?
12	Kva gjer eg ved bekymring som privatperson?
12	Kven kan kontaktast ved bekymring?
13	Moglege tiltak
15	NARRATIV
15	Faisal (tidlegare jihadist)
16	Kimie (tidlegare høgreekstrem)
17	SENTRALE OMGREPSAVKLARINGAR OG DEFINISJONAR

# TEIEPLIKT OG PLIKT TIL Å AVVERJE LOVBROTT

Det er viktig å understreke at plikta til å avverje alvorleg lovbrutt går framfor lovgjevinga om teieplikt. Offentleg tilsette må ta omsyn til lovverket for den enkelte si teneste, til dømes ved deling og lagring av informasjon. Reglar for sensitive personopplysningar kan vere relevante.

Ein person sin politiske og/eller religiøse oppfatning kan oppfattast som ei sensitiv personopplysning. Eit samarbeid med andre tenester bør byggje på anonymisering eller eit samtykke.





## **Avvergingsplikten (strl. § 139)**

*Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som unnlater å anmelde til politiet eller på annen måte å søke å avverge en straffbar handling eller følgene av den, på et tidspunkt da dette fortsatt er mulig og det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at handlingen vil bli eller er begått. Avvergingsplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt.*



# RISIKOFAKTORAR OG BEKYMRINGSTEIKN

Intensjonar og motivasjon for radikaliserings og ekstremisme er ofte samansett. Det kan botne i eit ønske om å provosere og utfordre for å få merksemd for eigen del eller for ei sak. Det kan vere knytt til eit ønske om å bli sett og finne vener, sosiale nettverk og identitet eller søking etter spaning, status og makt. For andre kan det vere ein del av ein reaksjon på krig, overgrep, undertrykking, fattigdom og marginalisering. For nokre kan det handle om skepsis eller fiendtlege handlingar mot innvandrar og flyktningar. For andre kan årsakene vere press / motivasjon / påverknad med utgangspunkt i det transnasjonale familielivet og nettverket deira.

Det finst ingen fasit i førebyggjande arbeid. Motivasjonen kan vere samansett og det kan vere fleire moglege bekymringsteikn. Her er nokre tips til bekymringsteikn eller signaler som ikkje nødvendigvis er bekymringsfulle i seg sjølv, men som samla sett kan vere grunn til bekymring. Lista er ikkje tilstrekkeleg.



## Generelle risikofaktorar

### Opplevd utanforskap og krenkingar

- Ekskludering
- Marginalisering – ei subjektiv oppleving av å bli krenka som individ og gruppe. Kan leie til eit forenkla samfunnssyn

## Moglege bekymringsteikn

### Uttale/ytringar

- Legitimerer å bruke vald for å oppnå ideologiske, politiske og / eller religiøse mål
- Intoleranse for andre sine synspunkt
- Utrykker konspirasjonsteoriar
- Gir uttrykk for hatefulle ytringar

### Utsjånad / symbolbruk

- Endring av utsjånad og klesdrakt
- Bruk av symbol knytt til ekstremistiske ideal og organisasjonar
- Endring av åtferd og til dømes fråfall frå skulen

### Aktivitetar knytt til hatkriminalitet

- Bruk av trugsmål og vald som følge av ekstremisme
- Deltaking i demonstrasjonar og valdelege samanstyrt med andre grupper
- Omfattande bruk av nett og sosiale media for å søkje og dele informasjon om ekstremisme
- Reiseverksemd som kan føre til kontakt med radikale miljø og ekstremistar

### Vener og sosiale nettverk

- Endring av nettverk og kjente
- Omgang med personar og grupper som er kjent for ekstremisme
- Medlemskap i ekstremistiske grupper, nettverk og organisasjonar

# KVA GJER EG VED BEKYMRING?

Å førebyggje radikaliserings er mykje det same som å førebyggje fråfall i skulen, rusproblematikk og kriminalitet. Det handlar om å gripe inn tidleg og med samordna innsats for å hindre at unge menneske fell utanfor på ulike måtar.

Er du bekymra for at ein person står i fare for å bli radikalisert?  
Då kan du følgje handlingsløypa på neste side:

# Kva gjer eg ved bekymring?

## Ta bekymringa på alvor

- Gjer klart for deg sjølv kva du er uroleg for, og tenk gjennom kva du treng for å redusere din eigen uro.
- Hent inn kunnskap om temaet.
- Identifiser og vurder bekymringsteikn jf. side 9.

## Drøft bekymringa

- Drøft bekymringa med næraste leiar. Viss den det gjeld går på skule, kan bekymringa eventuelt også drøftast i tverrfagleg team.
- Det er også mogleg å drøfte saka anonymt med ressurspersonar i politiet og i kommunen. Sjå kontaktinformasjon på neste side.
- Det avtalast kven som har hovudansvar for å følgje opp bekymringa, korleis ein skal gå i dialog med personen og kven som skal gjere det.

## Gå i dialog med den det gjeld

- Når du har funne ein måte å ta opp problemet på, kan du gå i dialog med den det gjeld om bekymringa.
- [Rettleiaren på regjeringen.no](https://www.regjeringen.no) har tips om samtaleverktøy.

## Vurder melding av bekymring

- Når bekymringa varer ved kan du drøfte ho med politi og / eller barnevern, og ta stilling til om bekymringa skal meldast.

## Tiltak og oppfølging av den enkelte

- Gjer klart kven eller kva for instans som er ansvarleg for den vidare koordineringa og oppfølginga av den enkelte. Lokalbaserte førebyggjande tiltak anbefalast, gjerne koordinert gjennom tverrfaglege team på skulen der dette er aktuelt.
- Ved behov for særtiltak kontaktast ein av instansane referert til på neste side.

## Ved informasjon om personar som har deltatt eller planlegg å delta i væpna kamp i utlandet

- Drøft informasjon med næraste leiar.
- Vurder om varslingsplikta til politiet gjeld jf. avverjelsesplikta § 139 i straffelova.



# Kva gjer eg ved bekymring som privatperson?

Er du privatperson og er bekymra for at ein ven, ein nabo, ein kollega, eit barn, ein forelder, eit familiemedlem eller andre er i ferd med å radikaliserast?

## Ta bekymringa på alvor

- Gjer klart for deg sjølv kva du er uroleg for, og tenk gjennom kva du treng for å redusere din eigen uro.
- Ta ansvar for bekymringa di.

## Rådfør deg med fagfolk

- Rådfør deg med politi / alarmtelefon eller andre fagfolk ved fortsett bekymring. Det er mogleg å vere anonym.

## Ved informasjon om personar som har deltatt eller planlegg å delta i væpna kamp i utlandet

- Kontakt politiet på 02800 eller PST 900 21 757.

## Kven kan kontaktas ved bekymring?

<b>Politiet ved radikaliserings-koordinator</b>	405 55 318 (kl. 07.30–15.30) 02800 (heile døgnet)
<b>PST, politiets sikkerhetstjeneste</b>	900 21 757 (heile døgnet)
<b>Sogn lensmannsdistrikt</b>	57629181 (dagtid)
<b>Nordfjord lensmannsdistrikt</b>	57863480 (dagtid)
<b>Sunnfjord lensmannsdistrikt</b>	57723700 (dagtid)
<b>Barnevernstenesta i aktuell kommune</b>	sjå kommunens heimeside
<b>Alarmtelefon for barn og unge</b>	116 111 (gratis, heile døgnet)
<b>Politiet</b>	post.vest@politiet.no
<b>PST</b>	post@pst.politiet.no



## Moglege tiltak

Det er summen av dei førebyggjande innsatsane mot kriminalitet, hatkriminalitet og valdeleg ekstremisme som gjev resultat. I regjeringa sin handlingsplan mot radikalisering og valdeleg ekstremisme (2014) leggjast det opp til ei brei tilnærming til utfordringane. Det førebyggjande arbeidet skal styrkast gjennom auka kunnskap, meir samarbeid og betre koordinering. Innsatsen må styrkast på tvers av fagområde og samfunnssektorar. Målet er å fange opp personar i risikosona så tidleg som mogleg, og møte dei med tiltak som verkar. Her følgjer nokre av tiltaka som kan settast i gang for å snu ei negativ utvikling:

### Dialog

Dialog er ein sentral metode for å førebyggje radikalisering. Kommune og politi har dialog med moskear, organisasjonar og andre trussamfunn.

### Bruk ansvarsgrupper

For personar som er i kontakt med ulike tenester kan det etablerast ei ansvarsgruppe. Der det er etablerte strukturar kan disse brukast.



## Mentorordning

Det finnes ei handfull mentorer i Sogn og Fjordane. Mentorane er kursa av RVTS vest si mentorutdanning, og jobbar i NAV, skule, barnevern, fylkeskommunen, introduksjonsprogrammet og idrett. Dei representerer eit mangfald i kjønn, etnisitet, religion og språk, noko som også utgjør viktig kompetanse.

### Målgruppene som mentorane jobbar med er personar som:

- Står i fare for å bli del av ein radikaliseringsprosess
- Har returnert frå irregulær krigføring i konfliktområde
- Individ som er ein del av ekstreme nettverk
- Familiar der ein eller fleire familiemedlem enten er del av, eller er på veg inn i ekstreme grupperingar.

Mentorordning etter denne typen modell inneber at det etablerast eit individuelt prosjekt rundt kvar enkelt person med utgangspunkt i deira individuelle føresetnader.

## Bekymringsamtalar

Dette er et dialogbasert verktøy som politiet primært nyttar overfor unge og deira føresatte. Det er eit verktøy som nyttast for å avdekke uønskt / kriminell åtfærd som kan føre til utvikling av ein kriminell løpebane.



# FAISAL

## (tidlegare jihadist)

– Eg kom til Norge som åtteåring saman med ein far som etter kvart blei valdeleg og sleit med krigstraume. Eg hamna ofte i konflikhtar og utøvde vald, noko som gjorde at eg droppa ut av vidaregåande skule. Etter kvart fekk eg jobb som dørvakt, men blei sjukemeld etter eit overfall på jobben. Eg opplevde lite støtte frå NAV, kommunen og vener. Etter valdsepisoden blei eg meir og meir isolert frå vener og familie og opplevde lita meining med livet. Eg var nedstemt og var på leit etter løysingar på problema mina.

### «Då alle vende meg ryggen, var det berre han som hjalp meg»

Faisal mister jobben. Kjem i kontakt med ein truande vaktmeister der han bur. Bodskapen vaktmeisteren kjem med gir ei kjensle av meining og ro.

### «Dei skildrar korleis eg har det – og tilbyr ei løysing»

Faisal blir gradvis meir og meir interessert i islam og Koranen. Han søker aktivt på internett og andre medium om islam og undertrykkinga muslimar blir utsett for. Faisal opplever at verda er i krig og han må velje side. Han blir opptatt av å verje lillesøster mot farane i samfunnet.

### «Eg må bryte med vestlege verdiar»

Faisal endrar klesstil og utsjånad. Han blir aktiv i lokal moské og tek avstand frå vener og familie. Utad framstår Faisal meir roleg beherska, han slutter å drikke alkohol og deltek ikkje lenger på festar.

### «Vi må stå for det vi meiner – dei må høyre vår stemme»

Faisal deltek i nettsamfunn og oppretter eigne bloggprofilar på internett. Han støttar aktivt ytringar med ekstremt innhald. Nyansane forsvinn: «dei som ikkje er med oss, er mot oss». Han blir del av eit sosialt fellesskap som deler sameverdiar.

### «Han fekk meg til å tenkje»

Faisal får god kontakt med ein imam som blir bekymra over dei standpunkta og ytringane han har. Dei innleier diskusjonar som gjer at Faisal begynner å tvile på si eiga overbevisning. Han har fått ny saksbehandlar hos NAV som arbeider aktivt for at han skal kome tilbake i jobb. Faisal begynner også å trene og blir oppteken av kosthald.

### «Dei forstår korleis eg har det»

Faisal kjem i kontakt med ein svensk-syrisk mann via ein nettstad. Han opplever at han blir verdsett og møtt med forståing for situasjonen sin. Mannen inviterer han til Sverige. Faisal takkar ja og oppheld seg ei veke med mannen og venene hans. Han kjem tilbake frå Sverige og blir kontakta av mannen sitt nettverk her heime. Faisal blir gradvis meir opptatt av våpen og militær trening.

### «Eg må gjere noko»

Faisal har bestemt seg for å slutte seg til krigen i Syria gjennom den svenske kontakten sin. Han skriv eit brev til søstera si før han reiser.

### «Noko å døy for»

Han rapporterer stolt via internett korleis han deltek i strid, dreper vantro og redder verda.

# KIMMIE

## (tidlegare høgreekstrem)

- På heimebane var det veldig mykje rasisme, ingenting hos mamma – men først og fremst hos pappa. Dei var imot homoseksualitet, handikap, innvandrarak og mest av alt muslimar. Det handla om tilhøyrslle og trongen til ein fellesskap.
- Eg kjente meg som ein «nobody».

### Ga meg ei god kjensle

Ein dag skjedde det som var første trinnet på vegen inn i det høgreekstreml miljøet.

- Eg fann ein musikk-cd som eg tok med heim og spelte gong etter gong. Det ga meg ei god kjensle, så det festa seg lett. Eg blei meir stolt over å vere svensk, ein kan seie at eg følte eg fekk ein ny identitet.

På skulen og i nærmiljøet var det adhd-diagnosen hans som fekk alt fokuset.

- Det var aldri nokon som lytta til meg, det var berre snakk om diagnosen.

### Rasistisk innhald

Han fekk etter kvart låne fleire cd-ar, inkludert «kvit makt»-musikk, med svært rasistisk innhald.

- Eg hang opp plakatar og svenske flagg på rommet og begynte å omgå han eg hadde lånt cd-ane av. På eit tidspunkt begynte eg å kle meg som han, eg barberte av meg alt håret og tok på meg skinnjakka.

Etter cirka halvanna år blei Kimmie ein del av miljøet, og mobbinga tok slutt.

- Eg hadde fått ein ny identitet og ei tilhøyrslle. Då spelte det inga rolle for meg at det var eit destruktivt miljø – eg fekk vere ein del av noko, seier Kimmie.

### Rus og vald

Som 14-åring blei han med på eit møte i nasjonalsosialistisk front, og tre år seinare blei han gruppeleiar. Til slutt blei han distriktslleiar, og ein profilert leiar-figur i Sverige. Rus og vald sto sentralt.

- Vi drakk før vi drog ut for å slåst. Det var ikkje så mange innvandrarak i den lille byen vi budde i, men vi leitte etter dei. Fann vi ingen, tok vi nokre andre – til dømes antirasistar.

Etter kvart hamna han i ein ungdomsheim, der han brukte tida til å studere nasjonalsosialisme.

- Då eg kom ut igjen blei eg intervjuva på tv – og det ga meg ei kjensle av å vere nokon. Eg som ikkje hadde vore nokon som helst – fekk plutselig kome på tv!

Kilde: [www.utveier.no](http://www.utveier.no)



## SENTRALE OMGREPSAVKLARINGAR OG DEFINISJONAR

Med **valdeleg ekstremisme** meinast personar og organisasjonar som er villige til å bruke vald for å nå dei politiske, ideologiske eller religiøse måla deira. Den valdelege ekstremismen kan vere relatert til høgreekstremisme, ekstrem islamisme eller liknande.

**Radikalisering** skildrar korleis personar gradvis tek avstand frå dei demokratiske prinsippa i samfunnet og i aukande grad aksepterer bruk av trugsmål og vald for å nå dei politiske, ideologiske eller religiøse måla deira.

Prosesen kan vere svært kompleks med mange faktorar som spelar inn, eller ein enklare prosess der nokre få faktorar blir avgjerande. Han kan variere frå person til person og frå gruppe til gruppe. Radikaliseringsprosessar kan skje innan alle typar livssyn, kulturell bakgrunn og politiske retningar. Prosesen kan skje gradvis over lengre tid eller kortare tid, men også sjå ut som ein akutt endring hos ein person.





**Radikalisering som fenomen.** Ekstreme uttaler frå ein person i ein radikaliseringsprosess kan vere innanfor rammene for det som er ytringsfridom. Dette er noko som eit demokrati må vere opent for. Det er viktig å skilje mellom radikaliserings og det å vere radikal. Det er verkemiddelet, altså vilja til å bruke vald, som er det sentrale. Politiet kan ikkje førebyggje meiningar og ytringar berre fordi dei er kontroversielle. Målsetjinga for politiet er å avgrense risikoen for at radikaliserings utviklar seg til kriminalitet, og i ytterste konsekvens resulterer i valdeleg ekstremisme. Når den radikalisererte går til handling og nyttar vald på bakgrunn av religiøs, politisk eller ideologisk overtyding, kan det true vårt demokratiske samfunn.

**Av-radikalisering** er ein prosess som under gjevne føresetnader kan føre til at ein person i mindre grad aksepterer bruk av vald for å nå politiske, ideologiske eller religiøse mål.

Valdeleg ekstremisme er døme på **hatkriminalitet**. Hatkriminaliteten kan også femne trugsmål, skadeverk og anna kriminalitet.

**Nettekstremisme** er radikaliserings og valdeleg ekstremisme på internett. Nettekstremismen inneber å fremje ekstreme ideologiar og ytringar på internett som kan råkast av straffelova § 135 om diskriminerande og hatefulle ytringar.



**Utanforskap** eller sosial eksklusjon kan forståast som individuelle og strukturelle mekanismar eller barrierar for deltaking på ulike arenaer. Ulikskap i helse, utfordringar med rus, psykiske lidingar, låg deltaking i fritidsaktivitetar, prestasjonspress, ulikskap i økonomi, samt ulike moglegheiter for å følgje utdannings- løp og skaffe seg jobb, er døme på forhold som kan føre til utanforskap.

Felles for mange personar som søkjer seg til ekstremistiske miljø er nettopp opplevingar av utanforskap; å ikkje passe inn eller kjensla av å mislukkast på skulen, blant klassekameratar, i arbeidslivet, i lokalmiljøet eller i samfunnet. Dei kan også oppleve relasjonelle utfordringar med å knytte seg til etablerte sosiale grupper. Fleire har på ulike måtar opplevd krenkingar i livet, som mobbing og mishandling, destruktive familieforhold med rusebruk og vald, dårleg økonomi, eller arbeidsløyse. Nokon har også ei kjensle av å bli krenkt av samfunnet, at dei blir marginalisert eller diskriminert som individ eller gruppe. Ein eller gjentekne krenkingar kan føre til eit forenkla og generalisert syn på både menneske og religion. I ulike destruktive og udemokratiske miljø vil personane få støtte for dei negative og destruktive kjenslene. Utanforskap kan også vere eit resultat av krysskulturelle utfordringar der ein kjenner seg fastlåst mellom ulike norm- og verdssystem og opplever avmakt i forhold til identitetsforhandlingar og tilhøyrsløse.



**SOGN OG FJORDANE  
FYLKESKOMMUNE**

Fylkesrådmannen  
Fylkeshuset  
Askedalen 2, 6863 Leikanger  
Telefon: 57 63 80 00  
E-post: [post@sfj.no](mailto:post@sfj.no)  
[www.sfj.no](http://www.sfj.no)